

Transkulturní komunikace: Pokus o uchopení nového oboru¹

Obor Transkulturní komunikace (dále jen TK) je v českém akademickém prostředí přítomen krátce, teprve od roku 2010. Reaguje na potřebu zodpovězení otázek po povaze a principech soužití ve společnosti, jejíž členové se liší ve svém kulturním (etnickém, náboženském, jazykovém aj.) zázemí. Analýza kulturních fenoménů se v perspektivě TK explicitně hlásí k potřebě zohlednit také jejich filosofické a etické pozadí. Pojem kultury je zde chápán jako determinující, nikoliv však vyčerpávajícím způsobem – člověk je kulturou zásadním způsobem formován, ale zároveň není jen mechanickou loutkou vlastní kultury, je schopen nadhledu a překonání vlastní určenosti skrze poznání a přijetí jinakosti. Přídatvé jméno transkulturní, v češtině nepříliš zavedené, chápeme jako „navzdory kulturním odlišnostem vlastní, inherentní“. Komunikace navzdory kulturní jinakosti je pak taková, která se konfrontuje s nutností najít premisu, na jejíž základě nemůžeme být k druhému (odlišnému) člověku lhostejní. Obor TK se opírá především o disciplíny typu kulturní a sociální

antropologie, filosofická antropologie, etika či historie. S jejich pomocí zkoumá společenské mechanismy a hodnotové systémy s ohledem na jejich (ne)schopnost napomoci k nekonfliktnímu životu v heterogenní společnosti. Slabinou oboru je metodologie, v níž se zatím nepodařilo dosáhnout konsensu mezi odborníky, kteří se transkulturním tématům věnují. Jako nejschůdnější se jeví aplikace vybrané kulturní teorie na konkrétní fenomén, případně pečlivě zvolené empirické metody výzkumu. V závěrečné části příspěvek podrobněji osvětluje architekturu oboru (pilíře, nauky a předměty, na kterých je vystavěn), shrnuje možnosti dalšího uplatnění absolventů a pojmenovává problémové oblasti, s nimiž se obor TK bude do budoucna muset vypořádat (kromě metodologické výzvy také např. akreditace dalších úrovní studia nebo výuka v angličtině).

Úvodem

Spektrum společenskovedních oborů, které lze studovat na českých vysokých školách, se po roce 1989 zdatelně rozšířilo a vcelku úspěšně se snaží reagovat na mezinárodní trendy. Četné studijní obory jsou pro uchazeče otevřeny hned na několika vzdělávacích institucích.

Nechme stranou otázku, zda je ve všech případech existence totožných programů účelná; tento text se zabývá opačným problémem, a sice koncepcí a potřebností oboru zcela

¹ Tento text vznikl za podpory Evropského sociálního fondu v rámci realizace projektu „Inovace studijního oboru Transkulturní komunikace a realizace výuky v anglickém jazyce“ (CZ.1.07/2. 2. 00/28.0131).

ZPRÁVY

nového, označovaného jako transkulturní komunikace.

Máme-li obhájit existenci koncepce, která je v českém akademickém prostředí nováčkem, je třeba objasnit několik základních bodů. Zásadní je osvětlení přínosu neboli odpověď na otázku, na jaké specifické potřeby soudobé společnosti obor TK reaguje a v čem je jeho přístup obohacující.

S tím souvisí nastínění klíčové terminologie. Pojmy jako kultura, transkulturní a komunikace jsou užívány v nestejných, mnohdy dokonce protikladných významech, a jejich přesné vymezení je nezbytné, má-li být následně možné pracovat na metodologii oboru.

Třetím okruhem, kterým se tato skica uchopení oboru TK zabývá, je postžení jeho tématického zájmu. Jaký typ výzkumných otázek a jaké fenomény jsou vhodné pro studium z dané perspektivy?

Další, v současné chvíli nejméně zřejmou, a proto pro diskusi nejzralejší oblastí je metodologie oboru. Pomůckou při hledání metody či spíše metod zkoumání je identifikace jednotlivých již zavedených disciplín, které slouží oboru TK jako opěrné body. Možným východiskem je využití stávajících badatelských postupů věd typu kulturní či filosofická antropologie, historie, psychologie či sociologie. Transkulturní komunikace, jak přiblížíme později, neaspíruje na pozici další společenské vědy v řadě, proto není na místě spekulace o výsostné transkulturně-komunikační metodě.

Stávající pedagogická praxe však jasně ukazuje, že i přesto nelze metodologickou výzvu oboru obejít.

Je-li obor po teoretické stránce ukotven, dalším krokem v promýšlení jeho akademické podoby je nastínit pedagogické praxe. Jak TK vyučovat, v jakých oblastech má být uchazeč vzdělán, jaké má získat dovednosti a k jakým konkrétním kompetencím jej má studium uschopnit?

Závěrem bude vhodné představit problémové okruhy a koncepční výzvy oboru, kterým bude třeba čelit, má-li TK obstát jako součást akademického diskurzu a postupně se etablovat.

Aktuální otázky pro transkulturní komunikaci

Ve své zdrcující kritice soudobého evropského vzdělávacího systému poukazuje rakouský myslitel Konrad Paul Liessmann na zbytečné, ideově vyprázdněné a rádoby atraktivní obory, které nově vznikají na úkor tradičních disciplín vyžadujících systematické a soustředěné studium (Liessmann 2008). Obor TK jistě neodpovídá nárokům kladeným na klasické humanitní vědy, nestojí na žádném kánonu a na první pohled se může jevit jako další v řadě „trendy“ nabídek pro každého, kdo chce během tří let získat vysokoškolský titul. Stěžejní okruhy zájmu TK však dávají tušit, že vychází požadavky, které obor na uchazeče a studenty klade (autorce tohoto textu již nepřísluší hodnotit míru jejich skutečného naplňování), nejsou zanedbatelné.

TK má být nástrojem k zodpovězení následujících otázek. Jaká je povaha mezilidského soužití, když kulturní (náboženské, sociální, etické aj.) zázemí jednotlivců se liší? Čím je současný stav lidské společnosti v ohledu kulturní jinakosti a snášenlivosti výjimečný? V čem spočívá povaha konfliktu, který harmonickému či alespoň nikoho neohrožujícímu soužití různých skupin brání? Na základě jakých principů, premis či zásad je možné odmítnutí násilných řešení mezikulturních, etnických a národnostních střetů? A konečně: Lze identifikovat princip, na němž by bylo možné založit a priori pozitivní řešení?

Z výše uvedeného vyplývá, že myšlenka TK je v úzké vazbě na aktuální dění v naší (čti evropské či západní) společnosti. V době, kdy společenské vědy nadále trpí vůči vědám přírodním komplexem méněcennosti a zaklínají se objektivitou, jež má být zajištěna skrze kvantifikovatelnost studovaných fenoménů, přijímá TK skutečnost, že ve své oblasti zájmu nemůže ignorovat její filosofický a etický rozměr.

Odmítnutí hodnotové neutrality je momentálně v humanitním akademickém prostředí považováno za vědecký diletantismus. Komunikace mezi lidmi je nicméně za všech okolností hodnotami určována a ovlivňována. Pochopit (nikoliv pouze popsat) konflikt mezi odlišnými skupinami znamená zároveň chápat kulturní a myšlenkové pozadí jejich konání. V zásadě jde tedy TK o to přiblížit se esenciální

antropologické otázce po povaze člověka a jeho světa – kultury.

Terminologie oboru

Jestliže se máme ptát, jakou roli hraje v lidském životě kultura, jak jej ovlivňuje a zároveň jak on ovlivňuje ji, nelze se vyhnout nevděčnému úkolu kulturu definovat. V kulturní a sociální antropologii bylo toto téma dlouhá léta živé (v českém prostředí viz např. Murphy 1998; Budil 2003; Eriksen 2008; Soukup 2009; Soukup 2011), v současné době se zdá, že snaha vyčerpávajícím způsobem kulturu definovat ustupuje do pozadí a termín je dokonce některými odborníky považován za nadbytečný (Horáková 2012). Obor TK se však bez pojmu kultury neobejde.

Život v soudobé západní společnosti znamená permanentní kontakt s jinakostí. Stejný prostor obývají lidé s odlišným geografickým původem, vyznávající nestejná náboženství, hlásící se k jiným národnostem či etnicitám, hovořící různými jazyky. Existence v různorodém společenství není vždy bezproblémová a složité problémy nelze řešit tím, že je zredukujeme na něco prostého, evidentního. Proto nelze ani pojem kultury chápat redukativním způsobem, zjednodušit ji na pouhý výsek skutečnosti. Zároveň se však ničeho nedobereme ani tehdy, když na vymezení kultury rezignujeme s tím, že je příliš komplexní a tedy nepostižitelná. Že se dnes jedná o slovo zvláštního významu, to ostatně dosvědčují spory o politicky

zabarvené koncepty typu multikulturalismu, jež jsou nutně od určitého pojetí kultury odvozeny (Hirt, Jakoubek 2005; Sartori 2011; Sokolíčková, Burda, Hojda 2012).

Východiskem TK a její nutnou podmínkou je odmítnutí na jedné straně kulturalismu (kulturně-standardního přístupu) a na straně druhé morálního relativismu. Kulturalismus označuje přehnané zdůrazňování kulturního faktoru na úkor ostatních determinant lidského myšlení a jednání (Látalová 2008). Jinými slovy, to, že se člověk hlásí k určité kultuře, neznamená, že není schopen nadhledu, neovlivňují jej okolnosti bez souvislosti s jeho kulturní určeností a naplňuje bezesbytku všechny kulturní stereotypy. Morální relativismus představuje domněnku, že platí-li kulturní relativismus (každá kultura je svébytná, žádná kultura není nadřazená jiné), pak nelze usuzovat ani na univerzálně platné morální zásady – v každé kultuře je dobro a zlo definováno jinak a tudíž o něm nelze rozhodnout s všeobecnou platností. Transkulturní společnost sice uznává kulturní relativismus, ale zároveň se chce stále přibližovat pravdě o tom, co je pro člověka správné a co není, bez ohledu na jeho kulturní příslušnost.

Kultura je tedy v kontextu TK chápána v širším antropologickém smyslu jako celek zahrnující hmotné i nehmotné výsledky lidského myšlení a konání, přičemž se tento systém v různých společnostech utvářel různě a lidé jsou tedy „svojí“ kulturou

různě formováni. Zároveň však člověk formuje i setkání s druhým člověkem a jeho kulturou či problematizací postojů, které mu vlastní kultura předepisuje. Stručně řečeno, kultura je v lidském životě faktorem určujícím, ale nikoliv určujícím beze zbytku. V zásadě tedy lze k pojmu kultury přistupovat ze dvou hledisek, esencialistického a konstruktivistického. Podle esencialistického pojetí je kultura něco pevně daného, čím je jedinec předurčen, naopak podle konstruktivistů je kultura spíše výsledkem nikdy nekončícího vyjednávání mezi různými aktéry a za vlivu různých faktorů. Koncept transkulturní komunikace se snaží stavět spíše na konstruktivistickém pohledu.

Adjektivum *transkulturní* nemá ve všeobecném povědomí jasný význam; zatímco kulturu si (byť neoprávněně) troufne definovat každý, říci, co znamená transkulturní, je obtížné a často dochází k chybnému směřování se slovy multikulturní a interkulturní, případně anglickým *cross-cultural*. Obor TK pojem uchopuje nově a vychází z původního významu latinské předpony proto-indoevropského původu *trans*, která znamená přes, přičemž sloveso *transire*, *transire* nese významy jako přecházet, překročit, pronikat (Kábrt et al. 1996). Transkulturní dialog je takový, který je poučený o kulturní nestejnosti, reflektuje ji a *a priori* neodmítá kulturně nepřibuzné postoje a myšlenky. Transkulturní není „všem kulturám společný“, nejedná se o soubor

společných hodnot. Spíše bychom adjektivum *transkulturní* mohli přeložit jako *navzdory kulturním odlišnostem vlastní, inherentní*. Podle Hojdy (2013) je transkulturní dialog takový, který má na zřeteli otázku, zda lze či nelze uhnout z cesty druhému člověku, a pokud nelze, na základě jaké premisy.

Konečně pojem komunikace, který se dnes hojně skloňuje především v oblasti kulturních studií, je definována jako proces, který „probíhá v sociálně a kulturně utvářeném světě, jenž [komunikaci] naopak umožňuje, takže kultura a komunikace se konstituují navzájem“ (Barker 2006: 91). Pro obor TK není tolik podstatné studium sémiotiky, diskurzu či filosofie jazyka, jako filosofické pozadí potřeby či přesněji řečeno nutnosti komunikace mezi lidmi a skupinami lidí, a to tím spíše, čím konfliktnější se taková komunikace na první pohled může jevit. Vycházíme z předpokladu, že mlčení mezi oddělenými nebo přímo zneprátenými komunitami je vždy nebezpečnější (náchylnější k násilnému řešení situace) než pokus o rozhovor.

Předmět zkoumání

Již bylo zmíněno, že TK čerpá ze zkušeností disciplín jako jsou historie, kulturní antropologie, filosofie či sociologie. Každá z již zavedených humanitních nauk má svoje spektrum předmětů zájmu. Je proto na místě se tázat, jaké fenomény lze studovat z perspektivy TK, aniž by to bylo

studium duplicitní, již dostatečně pokryté některým z jiných oborů.

Kulturní a sociální antropologie, která uchopuje otázky týkající se kultury, etnicity, nacionalismu, multikulturalismu, identity či globalizace, je asi nejdůležitější oporou pro TK. Aktuální témata, jimiž se ve svých pracích zabývá například Eriksen (2012) či u nás Horáková (2012), jsou relevantní i z transkulturního pohledu. Ve 21. století nelze o lidské společnosti uvažovat bez zohlednění její rozrůzněnosti a problémů, které z této difference mohou vznikat. Jestliže se filosofická antropologie ptá, kdo je člověk (Sokol 2008), pak TK otázku rozšiřuje takto: Kdo jsem já a kdo je ten druhý, se kterým se nevyhnutelně setkávám?

Do zemí Evropské unie proudí každoročně asi 1,7 milionu imigrantů a celkově žilo v roce 2012 ve 27 členských státech EU více než 34 milionu cizinců, z toho více než 20 milionů ze zemí mimo EU (European Social Statistics 2013). Přístup, na jehož základě by bylo možné zvládnout dramatické proměny kulturní krajiny Evropy, je čím dál potřebnější. Tato naléhavost není způsobena jen prostým přibýváním cizinců, ale kombinací výrazné migrace s negativními procesy v oblasti hospodářské nebo environmentální. Jak se životní podmínky Evropanů zhoršují, narůstá jejich pocit ohrožení a nevole při pohledu na ty, kteří se v Evropě usidlují, protože jejich vlastní země jim neskýtají podmínky pro důstojný život.

Ty formy multikulturalismu, které byly doposud politicky prosazovány, se neosvědčily, ale zcela zavrhnout myšlenku sdílení životního prostoru s druhými lidmi nelze. Jak uvádí Burda (2012), „naším návrhem možné modifikace na základě oprávněné kritiky dominující politicky protěžované podoby multikulturalismu je jeho doplnění o rozměr transkulturní komunikace, který si za východisko bere akceptování druhého, odlišného jako osoby“ (s. 82).

Tématem pro TK však není pouze současná situace člověka. Inspirací je také pohled do minulosti, historická analýza těch fází vývoje lidské společnosti, kdy koexistence lidí různých přesvědčení a vyznání fungovala. Petráček (2014) studuje evropský středověk a konstatuje, že je-li „smyslem diskuze o pluralitě [...] vytvoření podmínek pro soužití lidí různých skupin, aby mohli usilovat o rozvoj a štěstí podle svých představ, a zároveň aby to nevedlo k rozkladu společnosti, [pak to] středověká společnost do značné míry a přes různé i násilné střety dokázala. Základním předpokladem je pevný, inteligentní, dynamický, to znamená modifikacím otevřený ideový, hodnotový a etický rámec, respektovaný většinou, která má schopnost vynutit si jeho respektování i od jedinců a skupin, jejichž přesvědčení a činy hrozily rozkladem, anarchií a destrukcí společenského řádu“ (s. 100). Burda (2013) naopak nabízí rozbor několika etap z dějin etnických konfliktů a perzekuce menšin

(pálení čarodějnic, vyvražďování židů, anticiganismus a další), přičemž aplikuje teze amerického historika a literárního kritika René Girarda. Burdova analýza dokládá, že lidské kultuře je vlastní mechanismus, který se spouští ve chvílích kolektivního ohrožení a společnost se tohoto ohrožení symbolicky zbavuje skrze likvidaci ve skutečnosti nevinného obětního beránka. Platí-li tato teze, stojíme v současnosti v samém ohnisku girardovské krize. Úkolem oboru TK je v takovém případě poukázání na tuto situaci a pečlivá analýza jednotlivých případů selhávajícího dialogu, jenž hrozí překlopením do násilného kolotoče obviňování a nenávisti.²

Transkulturní témata jsou početná také ve sféře umění a jednotlivé žánry (divadlo, výtvarné umění, film, fotografie a další) se nabízejí ke zpracování.³ Filosofie, historie, kulturní antropologie a uměnověda, to jsou oblasti, v nichž se již částečně daří uplatňovat transkulturní perspektivu a její zásluhou poznání o fungování lidské společnosti v dnešním světě rozšiřovat.

Problém metodologie

Zatímco přírodní vědy mají své metodologické otázky zodpovězené vždy co nejpřesněji (bez precizní

² Příkladem kvalitní bakalářské práce, která tomuto požadavku odpovídá, je např. Macháčková (2014) nebo Nevřalová (2014).

³ Příkladem transkulturní studie uměleckých děl budiž např. Hojda, Pavienský (2012) nebo Hojda (2013).

metodologie nelze v moderní přírodovědě vlastně ani stanovit hypotézu), společenské vědy často mívají metody nedokonalé. Na oboru TK, respektive konkrétně na Katedře kulturních a náboženských studií Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, dosud nedošlo ke krystalizaci společné metodologie výzkumu, což může být na první pohled vzhledem k šíři témat výhodou. Ve skutečnosti je však nejednoznačný metodologický přístup spíše překážkou pro systematické studium vybraných fenoménů a dochází k tříštění sil a nízké míře propojenosti jednotlivých výstupů bádání.

Jako zatím neschůdnější se jeví cesta důsledné aplikace vybrané teorie kultury na transkulturní téma. Za příklad může sloužit již citovaná Burdova (2013) práce, v níž je Girardova mímétická teorie a poznání mechanismu obětního beránka použita při studiu marginalizace a perzekuce „těch Druhých“. Obecně se pro TK v současné fázi, kdy je obor stále ještě testován v pedagogické praxi, zdá jako vhodnější analytická metoda na teoretické úrovni, kdy jsou již existující přístupy nově aplikovány. Znamená to tedy v zásadě práci s primární i sekundární literaturou a interpretaci stávajících dat.

Domnívám se, že výhledově je pro rozvoj oboru důležité zvážit také možnosti empirického výzkumu, který zatím nebyl nijak cíleně promyšlen. Vzhledem k tomu, jak se transkulturalita vymezuje vůči multikulturalitě

(důraz na individualitu versus důraz na skupinové podobnosti), mohla by příhodnou cestou být orální historie⁴ nebo sebereflexivní esejistická antropologie⁵. V žádném případě nelze v případě oboru TK požadovat výlučně tzv. „tvrdá data“. Kvantitativní výzkum by samozřejmě neměl být předem odmítán a jeho základy je důležité si osvojit i v případě této specializace, avšak dotazníky a statistika nemohou nahradit teoretický výzkum či osobní kontakt při kvalitativních šetřeních.

Architektura oboru

Do roku 2015 byl obor TK na Univerzitě Hradec Králové nabízen ve studijním programu Specializace v pedagogice, od roku 2015 přechází pod program Humanitní studia. Jeho architektura se tímto přesunem mírně promění, avšak jádro oboru zůstane vystavěno na třech základních pilířích: kulturně-antropologickém, filosofickém a etickém. Tyto tři disciplíny jsou ve svých jednotlivých podoborech studovány v tříletém bakalářském kurikulu. Vzhledem k tomu, že bakalářské studium vyžaduje také praktický

⁴ Například Roubal (2013) pracuje s osobními výpověďmi lidí, kteří po roce 1945 osidlovali území, z něž byli násilně vyhnáni sudetští Němci, a rekonstruuje na tomto vysoce individualizovaném terénním výzkumu jejich skupinové sebepojetí.

⁵ Například Davis, Konner (2011) sestavili soubor antropologických esejů zbavených odborného žargonu, zahrnujících osobní postoje a zkušenosti výzkumníků.

ZPRÁVY

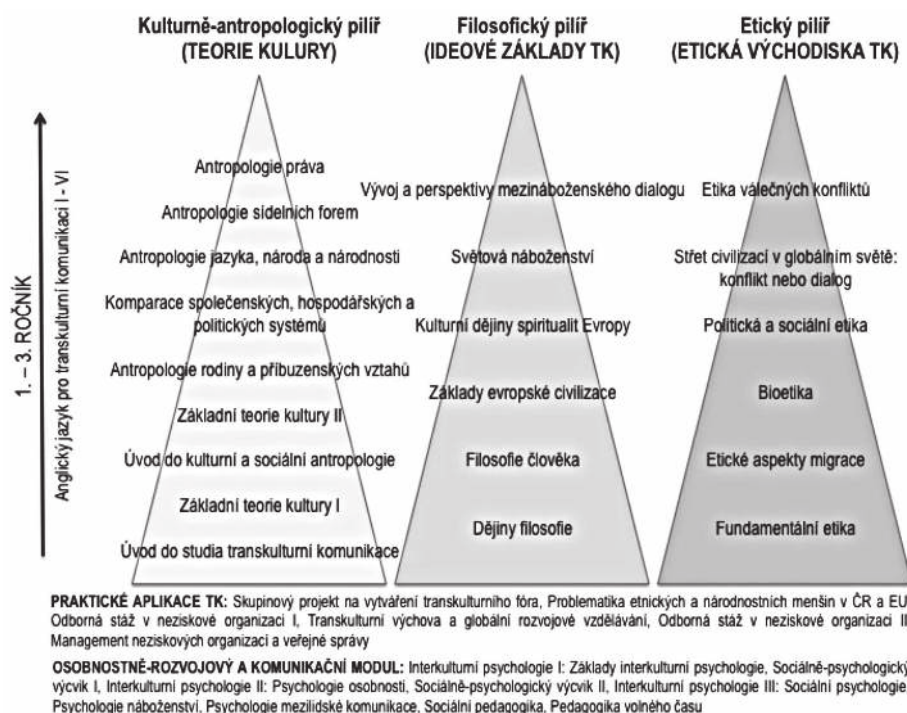
přesah, je využití teoretických poznatků podporováno v předmětech zaměřených na osobnostně-komunikační rozvoj a jazykové dovednosti. Struktura studia je znázorněna v diagramu uvedeném níže.

Pokud jde o uplatnění absolventů, nelze zatím předložit data za dostatečné časové období. Obor je v ČR vyučován teprve od roku 2010 a v letech 2013–2014 jej s bakalářským titulem opouštělo prvních několik

desítek studentů.⁶ Znalostní a dovednostní profil absolventa je v ideálním případě poměrně široký, nabízí se proto pracovní uplatnění ve veřejnoprávních institucích, v neziskovém sektoru včetně charity, v médiích, kulturních a vzdělávacích zařízeních. Šíře získaného vzdělání však může

⁶ Do 1. ročníku bývá přijímáno 40–50 studentů, do 3. ročníku jich úspěšně prochází cca 25 a studium řádně ukončuje cca 15–20 z nich.

Obrázek 1: Architektura oboru TK ve studijním programu Humanitní studia (Vlastní zdroj)

být za současného nastavení pracovního trhu v některých případech překážkou pro praktické uplatnění absolventa, a to navzdory povinným stážím v lidskoprávních organizacích (např. Člověk v tísni, Multikulturní centrum Praha, ADRA, Centrum na podporu integrace cizinců, Charita ČR aj.). Proto jsou studenti motivováni také ke snaze pokračovat v navazujícím magisterském studiu.⁷ Nejvhodnější je pro absolventy oboru zaměření na kulturologii a mezikulturní studia, kulturní studia, mezinárodní vztahy, kulturní a sociální antropologii, rozvojová studia, sociologii, politologii, psychologii, genderová studia, mediální studia, případně další pedagogické vzdělání v oborech typu základy společenských věd, historie, aj.⁸

Postupná instrumentalizace vzdělání, tedy proces, v němž se ze vzdělání stává pouze nástroj pro výhodné uplatnění na pracovním trhu a nikoliv rozhodující faktor osobnosti a tedy i morální formace jedince,

⁷ Obor TK není akreditován ve formě magisterského ani doktorského studia, ale pouze prezenčního a kombinovaného bakalářského studia, a to v české a anglické jazykové mutaci.

⁸ První absolventi oboru (2013) byli v 85% případů úspěšní v přijímacím řízení na navazující magisterské obory a nyní studují obory jako politologie, africká studia, sociální a kulturní ekologie, studium občanské společnosti, Intercultural Communication, evropské duchovní a kulturní dějiny, sociální pedagogika, sociální patologie a prevence, resocializační pedagogika, mediální studia, kulturní studia, žurnalistika (Vlastní zdroj).

vede ke zdůrazňování tzv. praktických dovedností (angl. *skills*), jichž má student nabývat (Liessmann 2008). Obor TK sice programově nevyhlašuje odpor vůči tomuto trendu, ale ze své podstaty mu vzdoruje. Jeho absolvent má rozumět kulturním mechanismům, má být dobře obeznámen s vlastními kulturními kořeny, má chápat dějiny v širších souvislostech a umět hlouběji interpretovat současný vývoj společnosti. Podmínkou pro takovou interpretaci je schopnost vyhnout se povrchnosti a předsudečnosti, znát rozdíl mezi tolerancí a lhostejností, zohledňovat etické aspekty zdánlivě hodnotově neutrálních jevů a další „kompetence“, které by ve strukturovaném životopise mohly působit nepatřičně. Přesto je dnes právě takové způsobilosti třeba a této potřebě je architektura oboru přizpůsobena.

Výzvy pro obor

Klíčovou výzvou oboru TK je zda a nakolik dokáže plnit vytyčené cíle v době, kdy soustředěná filosoficko-etická reflexe z univerzitního prostředí mizí, studenti touží po tzv. efektivním a flexibilním vzdělání, které je spíše jakousi rychlou instruktáží, a akademici nestíhají pro množství administrativních povinností a pro nutnou snahu zajistit nezbytné prostředky na vlastní mzdy své znalosti prohlubovat (Liessmann 2008). Pokud se podaří v bádání a výuce smysluplně pokračovat, bude se obor muset vypořádat s několika koncepčními otázkami.

ZPRÁVY

V první řadě to bude nalezení způsobu, jak lépe propojovat jednotlivé výzkumné výstupy. Nemusí to nutně znamenat volbu jediného společného tématu pro všechny, kteří se transkulturní perspektivě budou nadále chtít na odborné úrovni věnovat. Společnou teoretickou a částečně také metodologickou platformu však obor, respektive pracoviště, které jej momentálně jako jediné v ČR rozvíjí, potřebuje. Tato platforma nejen že nemusí být oborově omezená, ale naopak by měla být interdisciplinární, protože výlučně izolovaný výzkum jednotlivých humanitních nauk není v případě transkulturních témat žádoucí.

Obtížné je také fungování oboru TK v boloňském systému pouze na úrovni bakalářského studia. Pokud si mají držitelé bakalářského titulu z vysoké školy odnášet především praktické znalosti, s nimiž mohou snadno najít uplatnění na pracovním trhu, nabízí se otázka, zda vůbec lze obor TK na bakalářském stupni takto koncipovat. Úprava oboru v programu Humanistika potřebě vybavit absolventy také praktickými znalostmi částečně vychází vstříc, do budoucna však bude žádoucí akreditovat obor v magisterském a případně doktorském studiu, což studentům umožní pracovat na hlubších analýzách transkulturních témat.

Nabízí se také možnost vyučovat obor TK anglicky, a to nejen pro širší anglicky psané relevantní odborné literatury. Osobní perspektiva

zahraničních studentů představená v mezinárodním kolektivu by mohla posunout hledání odpovědí na otázky oboru dál.⁹

Další směřování oboru je tedy v zásadě podmíněno dvěma faktory, vnitřním a vnějším. Vnitřní podmíněnost je dána schopností odborníků pracujících na transkulturních tématech sjednotit/propracovat svoji teoretickou a metodologickou perspektivu. Vnější faktor má hned několik složek: a) všeobecné podmínky pro rozvoj vysokoškolských oborů v ČR, b) stupně, na nichž se obor podaří akreditovat, c) úspěšné rozběhnutí oboru v anglické jazykové mutaci. A konečně žádný obor se nemůže rozvíjet bez motivovaných studentů. Jsou to tedy studenti oboru TK, stávající i budoucí, na jejichž zájmu a bytostném přesvědčení o naléhavosti zkoumaných témat celý projekt stojí a padá.

Literatura:

- BARKER, C. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006.
- BOLAFFI, G.; Bracalenti, R.; Braham, P. & Gindro, S. (Eds.). *Dictionary of race, ethnicity and culture*. London: Sage, 2003.
- BUDIL, I. T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003.

⁹ V akademickém roce 2014/2015 již je obor Transcultural Communication nabízen, prozatím se však nedaří získat zahraniční zájemce o studium.

- BURDA, F. Multikulturalismus na lavi-
ci obžalovaných. In Z. Sokolíčková, F.
Burda & J. Hojda. (Eds.). *Kříže v multi-
kulturalismu: Multikulturalismus v krizi*
Pp. 67–82. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2012.
- BURDA, F. *Kultura – doličný předmět
obětního mechanismu*. Ústí nad Orlicí:
Oftis; Hradec Králové: Katedra kultur-
ních a náboženských studií PdF UHK,
2013.
- DAVIS, S. H.; KONNER, M. (Eds.).
*Being there: learning to live cross-cultur-
ally*. Cambridge: Harvard University
Press, 2011.
- ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalis-
mus: Antropologické perspektivy*. Praha:
Sociologické nakladatelství (SLON),
2012.
- ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní
antropologie: Příbuzenství, národnostní
příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008.
- European Social Statistics – 2013 Editi-
on*. Luxembourg: Publications Offi-
ce of the European Union. Dostupné
na: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/
portal/page/portal/product_details/
publication?p_product_code=KS-
FP-13-001](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-FP-13-001) [08-09-2014], 2013.
- HIRT, T.; JAKOUBEK, M. (Eds.). *Sou-
dobé spory o multikulturalismus a poli-
tiku identit: Antropologická perspektiva*.
Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství
Aleš Čeněk, 2005.
- HOJDA, J.; PAVIENSKÝ, Z. *Hledání
vzájemnosti: Obraz rodiny v konceptuální
fotografii – pokus o teologickou interpreta-
ci*. Jablonec nad Nisou: IN, 2012.
- HOJDA, J. *Obrazy člověka ve vybra-
ných dílech literatury a filmu 20. století:
Teologicko-antropologické interpretace*.
Ostrava: Moravapress, 2013.
- HORÁKOVÁ, H. *Kultura jako všelék?
Kritika soudobých přístupů*. Praha: Soci-
ologické nakladatelství (SLON), 2012.
- KÁBRT, J.; KUCHARSKÝ, P.;
SCHAMS, R.; VRÁNEK, Č.; WITTI-
CHOVÁ, D.; ZELINKA, V. *Latinsko čes-
ký slovník*. Praha: Státní pedagogické
nakladatelství, 1996.
- LÁTALOVÁ, E. Multikulturní výcho-
va – historie a současnost. In I. Jan-
ská (Ed.), *Než začneme s multikulturní
výchovou: Od skupinových konceptů k osob-
nostnímu přístupu* Praha: Člověk v tísni,
s. 16-31, 2008.
- LIESSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanos-
ti: Omyly společnosti vědění*. Praha: Aca-
demia, 2008.
- MACHÁČKOVÁ, L. *Česko-německé
vztahy po 2. světové válce ve vybrané loka-
litě v severních Čechách* (Bakalářská prá-
ce). Hradec Králové: Univerzita Hra-
dec Králové, 2014.
- MURPHY, R. *Úvod do kulturní a sociální
antropologie*. Praha: SLON, 1998.
- NEVŘALOVÁ, J. *Vzdělávání v transkul-
turním kontextu – případ Kypru* (Baka-
lářská práce). Hradec Králové: Univer-
zita Hradec Králové, 2014.
- PETRÁČEK, T. *Člověk, hodnoty a dyna-
mika středověké společnosti: Antropologic-
ké koncepty středověku v transkulturní per-
spektivě*. Ostrava: Moravapress, 2014.
- ROUBAL, O. *Biografická identita
v pobraňích: Teritoriální identita v život-
ních příbězích poválečných osídlenců pobra-
ňích severních Čech*. Praha: Professional
Publishing, 2013.

ZPRÁVY

SARTORI, G. (2011). *Pluralismus, multikulturalismus a přistěbovalci: Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán.

SOKOL, J. (2008). *Filosofická antropologie: Člověk jako osoba*. Praha: Portál.

SOKOLÍČKOVÁ, Z.; BURDA, F.; HOJDA, J. (Eds.) *Kříže v multikulturalismu: Multikulturalismus v krizi*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2012.

SOUKUP, M. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009.

SOUKUP, V. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.

Mgr. Zdenka Sokolíčková Ph.D. M.A.
zdenka.sokolickova@uhk.cz

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií
Benediktská 4
Praha 1, 110 00

Hodnotenie univerzít vo Fínsku prostredníctvom Publikačného fóra

Jedným z dôsledkov Bolonského procesu, iniciujúceho kompatibilitu a koherentnosť systémov vysokoškolského štúdia v signatárskych krajinách, je zvýšený dôraz na hodnotenie kvality vysokých škôl. Ich auditmi sa nevyhnutne začali zaoberať adekvátne národné evalvačné inštitúcie (napr. akreditačné komisie), zodpovedné za prípravu, resp. adaptáciu evalvačného nástroja, dostatočne citlivého na špecifické lokálne či národné parametre a spoločenské očakávania. K rozhodovaniu o optimálnych spôsoboch evalvácie a autoevalvácie edukačných inštitúcií môže prispieť aj ich medzinárodná spolupráca pri tvorbe evalvačných nástrojov, ktorá umožňuje výmenu skúseností s inštitúciami z krajín s rôznymi prístupmi k evalvácii univerzít.

Slovenská Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) siahla

po možnosti preskúmať rôzne prístupy k hodnoteniu kvality univerzity cez medzinárodný mobilitný projekt „Mobility – podpora vedy, výskumu a vzdelávania na Univerzite Mateja Bela“ – aktivita 1.3 „Edukácia – výskum – evalvácia“ (ITMS kód: 26110230082), spolufinancovaný Európskym sociálnym fondom. Projekt sa realizuje od r. 2013 prostredníctvom spolupráce Pedagogickej fakulty UMB (konkrétne Bronislavy Kasáčovej a Dany Hanesovej) s fínskym partnerom. Je ním expert na evalváciu Seppo Saari, ktorý v rámci projektu odovzdáva svoje cenné skúsenosti a teoreticko-praktické znalosti, získané počas evalvácie fínskych univerzít v Helsinkách a v Tampere, na ministerstve školstva a kultúry vo Fínsku, ako aj hodnotením univerzít vo Švajčiarsku a Juhoafrickej republike (vytvoriac národný systém hodnotenia univerzitného vzdelávania).

Viacnásobné výučbové a prednáškové mobility fínskeho experta ako aj mobilita slovenských riešiteľov na univerzitách v Helsinkách